

Milan MARKOVIĆ

The Institute of Radiology grew out of the X-ray department, founded within the State Hospital in Belgrade in 1910. In the beginning this department had a very moderate equipment. After the World War I the X-ray department settled in its building beside the Clinic of Skin Diseases. At that time radiographic diagnostics and therapy were performed at the department.

In 1931 radium therapy was for the first time installed on the first floor of the department as an independent unit.

X-ray and radium therapy departments joined in 1949 and from this union took its rise the Institute of Radiology which was given then a four-storeyed building to settle in. Since that time the Institute has been rapidly organized, so that it has today several radiologic and radiographic services. Besides this there is a hospital ward with more than 200 beds.

The Institute has now a complete radiologic and radiographic service, radium, cobalt and isotope departments and it applies both the contact and deep therapy.

POVODOM ZAPISNIKA O IZBORU GAETANA PIERINI-a ZA ZUBARA DUBROVAČKE REPUBLIKE 1777. GODINE

Šime KORDIĆ

U DUBROVAČKOM ARHIVU SAČUVAO SE JEDAN IZVANREDNO vrijedan historijsko-medicinski dokument iz zubno-lijebničke struke krajem XVIII stoljeća: originalni zapisnik o izboru GAETANA PIERINI-a za zubara Dubrovačke Republike. U seriji III Arhiva Dubrovačke Republike, Acta Consilii Rogatorum, knjizi 186, 62v-63 pod datumom od 12. travnja 1777. godine, knjizi 189, 171v-172v pod datumom od 12. svibnja 1781. godine, knjizi 192, 198-198v pod datumom od 17. kolovoza 1784. godine i knjizi 193, 35v pod datumom od 26. veljače 1785. godine — govori se o izboru, plaći, službenim odnosima i stručnom radu Gaetana Pierini-a koji je dužnost zubara Dubrovačke Republike obavljao od 12. travnja 1777. godine do 26. veljače 1785. godine, odnosno u trajanju od nepunih 8 godina. (*)

U navedenom zapisniku po prvi put se spominje ime zubar (dentista) u Dubrovniku, a vjerojatno i u Dalmaciji. Iz dokumenata se vidi da je Pierini bio kirurgo-dentista, tj. zubni liječnik (1).

Da bismo mogli pravilno ocijeniti pojavu Gaetana Pierini-a, po svoj prilici prvog profesionalnog zubnog liječnika u Dubrovniku i na našem dalmatinskom području, potrebno je osvrnuti se ukratko na prilike koje su vladale u općem i zubnom zdravstvu ondašnjeg vremena.

Zubno liječništvo, danas vrlo razvijena i specijalistička grana medicine, bilo je u čitavoj Evropi u Srednjem vijeku, a i kasnije sve do sredine XVIII stoljeća, samo jedan manji i sporedniji dio opće kirurgije, a širok djelokrug rada nadriječnika i šarlatana. Školovanih kirurga bilo je općenito malo, a svoje su znanje stjecali u kirurškim školama, na sveučilištima i kod pojedinih kirurga. Njima su u radu redovito pomagali izučeni brijaiči koji su najprije naukovali kod majstora brijaiča, zatim bili pomoćnici liječnika kirurga, a kasnije i samostalno radili kao kirurzi nižeg reda (chirurgi minori, bassichirurgi). Karakteristično je da su liječnici tog vremena držali za pravog liječnika internistu koji proučava i studira (teoretičar) i s kojim je nedostojno uporediti kirurga, čiji se rad osniva samo na manuelnoj upotrebi instrumenata. No, kirurzi su i sami zazirali od rada u ustima i smatrali ga nižom kirurgijom, pa su ga

(*) Najljepše zahvaljujem dr Vinku Foretiću, višem naučnom suradniku Dubrovačkog arhiva, čijom sam dobrotom došao do arhivskih izvora o Gaetanu Pierini-u. Ujedno zahvaljujem dr Đuri Orliću na vrijednim sugstijama za pronalazak ovih izvora.

rado prepuštali brijačima i nadriliječnicima. Doduše, tokom XVI stoljeća, poznati evropski naučenjaci posvetili su se studiju anatomije (*Vesalius, Benedetti, Falloppia, Eustachio*) i kirurgije (*Ryff, Paré*), te na taj način došli do mnogih naučnih spoznanja u zubnoj medicini (2, 3), ali se ipak u zubarskoj praksi nije ništa izmijenilo. Ona je i dalje ostala na istim metodama rada do kojih su došli *Razes, Avicenna i Abulqasim* (4). — Ako tome dodamo da su u ono doba postojale loše higijenske prilike i navike, slaba strukturalna ishrana žitelja, pogotovo za vrijeme ratova i epidemija zaraznih bolesti, a skoro nikakva zubna zaštita, onda je shvatljivo da je žvačni aparat stanovništva bio vrlo defektan. Sasvim je prirodno da su se u nedostatku kvalificiranih zubara, a velike potrebe za zubnom njegom, javljali brojni nadriliječnici, putujući kirurzi i sajamski šarlatani (*cavadenti*) koji su često u zubarske atrakcije obavljali svoj posao i mnogi se tim radom obogatili (5). I upravo njihovom krivnjom zapalo je zubno liječništvo u tešku zaostalost i primitivizam (6).

Slične prilike su vladale u zdravstvu Dubrovnika i drugih dalmatinskih krajeva. Dubrovačka Republika je, poput dalmatinskih gradova koji su bili pod mletačkom vlašću i imali autonomne komunalne uprave, Statutom regulirala organizaciju zdravstvene službe. Tako su pored Magistrata za zdravstvo koji se brinuo da sačuva grad i ostali teritorij Republike od zaraznih bolesti, postojale i zdravstvene ustanove koje su vršile kurativnu službu, u koju je spadala i zubna njega. Iako je liječnik fizik u pravilu liječio unutrašnje bolesti, a kirurg vršio operativne zahvate (vadio i liječio zube), ipak nije bilo lako postaviti granicu između medicinskog rada liječnika fizika i rada liječnika kirurga. Ovo pogotovo od XIV stoljeća, kad su kirurzi počeli zalaziti u područje rada interne medicine, a od XVII stoljeća fizici vršili i kirurške poslove, a i brijači se sve više bavili kirurgijom (7). No, zubarsku praksu u okviru komunalne zdravstvene službe vršili su kvalificirani stručnjaci: liječnici kirurzi i majstori brijači. Oni su službovali u lazaretima i karantenama (8), vojnim garnizonima (9), većim trgovačkim i vojnim brodovima Dubrovačke Republike (10), te dubrovačkoj bolnici (11), a odlazili su i u tuđe zemlje u pratnji dubrovačkih poslanstava (12). Pošto je zubarska služba bila na niskom stupnju razvoja, ona je predstavljala samo jedan mali dio njihove profesionalne djelatnosti. Na napomenuti je da su majstori brijači, uz svoju redovitu dužnost brijača, obavljali i dio dužnosti liječnika kirurga (puštali krv, sjekli žuljeve, vadili zube...), a naglašavam da je među njima bilo i onih koji su se istakli u radu i vršili teže kirurške zahvate (13). Staleški su bili vrlo dobro organizirani (bratovštine), a što potvrđuje jedna molba dubrovačkih brijača iz 1467. godine upućena dubrovačkoj vladi, a koju je vlada i prihvatila (14). — Ali, obzirom da su najveći dio zubarskih poslova obavljali nadriliječnici i nestručnjaci, logično je da kvalitet tih zahvata nije bio na stručnoj visini, i to ne samo u Dubrovniku i Dalmaciji, već i u drugim evropskim zemljama. Podaci o zubno-zdravstvenom radu u našim krajevima iz tog vremena su oskudni i slabo dostupni (u pojedinim arhivima i bibliotekama) za razliku od općih medicinskih djelatnosti, o kojima su naši povjesničari medicine dosta pisali u domaćoj i stranoj literaturi.

Liječnici i drugi zdravstveni radnici pristizali su u Dubrovnik (i druge dalmatinske gradove) najvećim dijelom iz medicinskih škola Italije i bili nosioci zdravstvene kulture u naše krajeve (15). Dolazili su sami zbog dobre plaće ili ih je dubrovačka vlada tražila i pozivala birajući među njima najbolje i najsposobnije (16). Tek od XVII stoljeća naovamo, u većem su broju domaći sinovi, najčešće školovani u Italiji, obično kao stipendisti pojedinih komu-

na (17, 18). Budući da je Dubrovnik organizacijom zdravstvene službe prednjačio drugim dalmatinskim gradovima, njegovi su liječnici uživali glas visoke medicinske sposobnosti i bili pozivani u susjedne zemlje Bosnu, Srbiju i Crnu Goru (19), a imućniji su bolesnici dolazili iz zaleđa u Dubrovnik na liječenje (20). — Sve to ukazuje da je opće i zubno zdravstvo Dubrovnika (a donekle i drugih dalmatinskih gradova) dostiglo onaj razvojni stupanj na kojem je bilo zdravstvo u drugim evropskim zemljama tog vremena, a tome su pridobile dobre ekonomske prilike, uvjetovane naročito pomorstvom.

Krajem XVII i početkom XVIII stoljeća, uz politička previranja u Evropi i pobjede slobodoumnih ideja građanskog društva, kao i uz značajna otkrića na polju prirodnih nauka, došlo je do velikog napretka medicinske znanosti. Kao osnov medicinskog studija uzima se studij anatomije, fiziologije i patološke anatomije, jer oni zapravo čine temelje dijagnostici i kliničkoj medicini. Uporedo s anatomijom razvila se kirurgija, naročito u Francuskoj (21). S napretkom medicinske nauke postajale su i sve strože naredbe o proganjanju nadriliječništva, kao i nesavjesnog vršenja liječničkog poziva (22). U tom smislu 1699. godine izlazi u Francuskoj ukaz kojim se regulira status zubno-liječničke profesije, te obavezuje zubare na polaganje ispita, — ukoliko žele zadržati naslov: „expert pour les dents“, a bez kojeg ne smiju obavljati profesionalnu djelatnost (23). To je ujedno dokaz da se već tada osjećala potreba za školovanim zubarskim stručnjacima. I doista, krajem XVII stoljeća *Purman* spominje naslov i zvanje zubni liječnik (*Zahnarzt*) u Njemačkoj (24). No, najznačajniji događaj u zubnom zdravstvu nastaje prvom polovinom XVIII stoljeća kad se zubno liječništvo odijelilo od opće kirurgije i postalo zasebna medicinska disciplina. Pariški ranarnik-kirurg *Piere Fauchard* (1678–1761) osniva 1728. godine zubno-liječnički studij i temelji ga na studiju opće medicine, te na taj način vrši modernu edukaciju zubno-liječničkog stručnjaka s naslovom „le chirurgien dentiste“ (25). Ujedno piše i najpotrebniju literaturu za taj studij. Daje veliki značaj naučnoj zubnoj medicini, ali pri tom ne zanemaruje ni praktičnu stranu (26). — Njegov utjecaj na suvremenike bio je velik u Francuskoj i izvan nje. Tako *Bouillon* (27), *Mouton* (28), *Bourdet* (29), *Jourdain* (30) i *Duchateau* (31), usvajajući *Fauchardove* principe, nastavljaju njegovo djelo i postižu sjajne uspjehe u izradi zubnih proteza, konzervativnom zbrinjavanju bolesnih zubi, ortodontskom radu i kirurškim poduhvatima. — U drugoj polovini XVII stoljeća istakli su se kao pisci i naučni radnici u Njemačkoj *Pfaff* (32) i Engleskoj *John Hunter* (33) i *Benjamin Bell* (34).

Iz prednjeg jasno razabiremo da su velika otkrića u zubnoj medicini tokom XVIII stoljeća bila plod napretka opće medicinske znanosti. A rezultati zubno-medicinskog studija bila su mnoga naučna dostignuća u svim granama zubnog liječništva, te su pružala široke mogućnosti praktičnog rada i otvorila nove perspektive za daljnji razvitak struke.

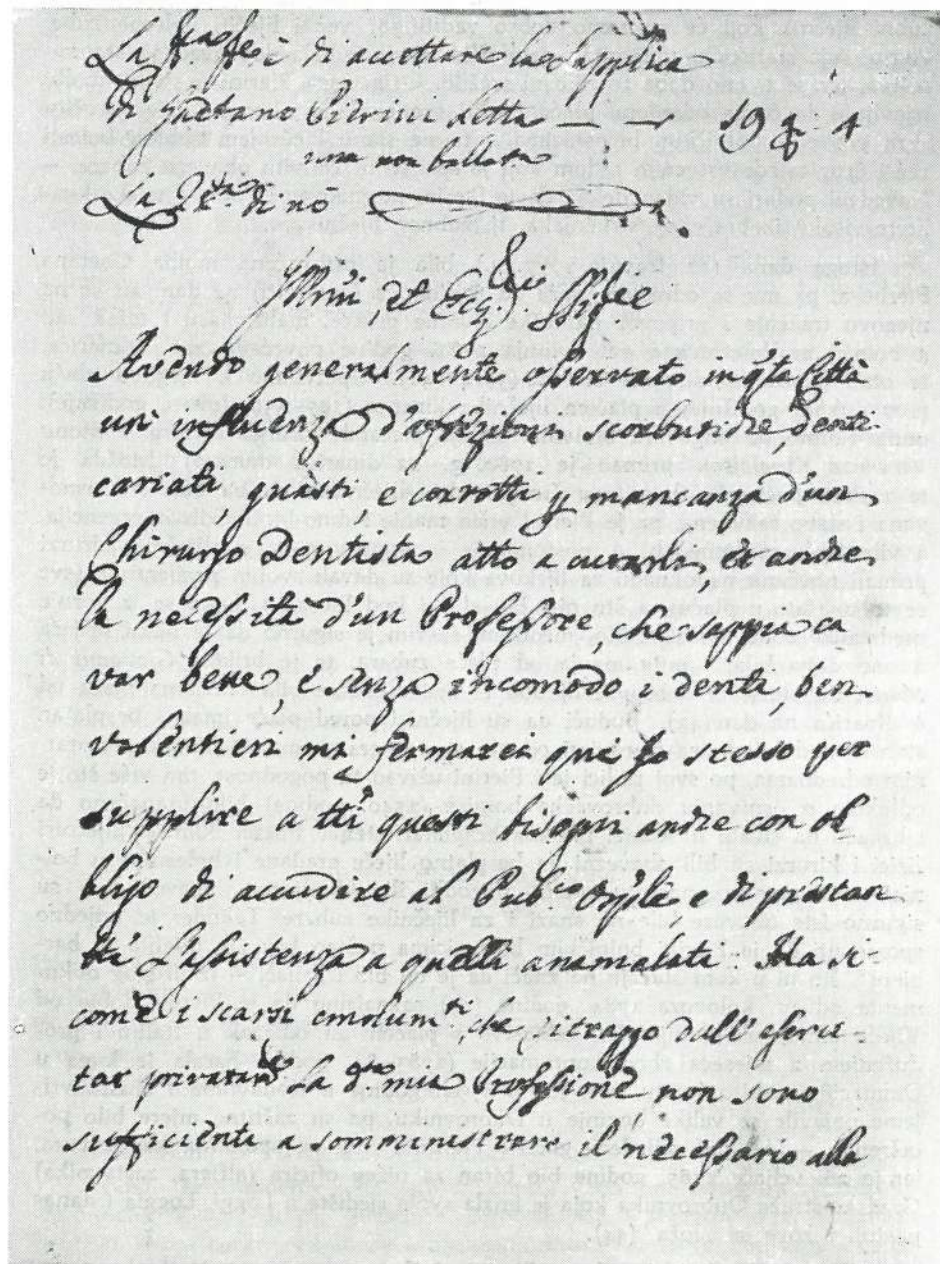
U prilikama tog vremena školovao se i radio *Gaetano Pierini*, zubni liječnik (chirurgo-dentista). On dolazi iz Italije u Dubrovnik 12. travnja 1777. godine podnosi molbu Vijeću umoljenih za prijem u državnu službu (slika2) (35). Doista, nemamo podataka gdje je *Pierini* stekao stručnu kvalifikaciju, ali pretpostavljamo da je završio neku kiruršku školu Italije i u praksi privatno kod nekog zubnog liječnika. To stanovnište zastupa Institut za povijest medicine Padovanskog sveučilišta (36). Ovdje je važno istaknuti da na sveučilištima Italije sve do kraja XVIII stoljeća nema nikakvog spomena o „studijama za bolesti zubi i usta“, a zubno-liječničke poslove vršili su

najvećim dijelom briači, nadriliječnici i šarlatani. Stoga je razumljivo da je takvo stanje davalo ružnu sliku medicinske znanosti, tim više što su postojale već od ranije neke specijalističke službe (dermatološka, ginekološka, pedijatrijska i okulistička). Zbog toga Venecijanska vlada je uputila zahtjev Padovanskom sveučilištu (oko 1790. godine) za osnutak specijalne škole za zubne liječnika (Scuola per Dentisti), ali to nije nikad ostvareno (37).



Sl. 1. Vađenje zuba u zubno-liječničkoj ordinaciji krajem XVII stoljeća (Sudhoff, K.: Geschichte der Zahnheilkunde, G. Olms, Hildesheim, 1964, 176)

Nije nam poznato da li je Pierinijev dolazak u Dubrovnik uslijedio na zamolbu Dubrovačke Republike ili vlastitom inicijativom. Ali iz njegove molbe saznajemo da je prije toga vršio privatnu zubno-liječničku praksu u Dubrovniku i slabo zarađivao, pa je poput nekih drugih liječnika koji su sami došli u grad i dozvolom vlade privatno radili, a poslije molili za prijem u državnu službu i dobili je. Iz podnesene molbe razabire se da je Pierini vršeci praksu u gradu zapazio kod velikog broja pacijenata simptome skorbutičnih afekcija, ali mislimo da je tim imenom označio malne sve uočene oralne manifestacije, od kojih su mnoge spadale u sindrome općih oboljenja. Ta okolnost govori da je Pierini poznao savremenu medicinsku literaturu, jer su se upravo u ono doba pisale mnoge načne rasprave o simptomatologiji i terapiji skorbutičnih oboljenja (Kramer, Fauchard, Lind). Nadalje Pierini spominje u svojoj molbi pojavu visoke učestalosti zubnog kariesa kod dubrovačkih žitelja, a i



Sl. 2. Početni dio zapisa o izboru Gaetana Pierini-a za zaubara Dubrovačke Republike i citat njegove molbe za prijem u državnu službu. (Arhiv Dubrovačke Republike, Cons. Rogat., 186, 62v-63)

drugih zubnih bolesti, pa ističe da je u takvoj prilici nužno potreban jedan zubni liječnik koji će ne samo dobro vaditi (38) već i liječiti bolesne zube. Pierini nije statistički registrirao patološko stanje zubala dubrovačkog stanovništva, jer se u ono doba to nije ni tražilo. Osim toga Pierini u svojoj molbi izjavljuje da će za određenu plaću liječiti sve građane, kao i da će naročitu skrb posvetiti bolničkim bolesnicima, i to ne samo liječenjem zubnih bolesti već i drugim zdravstvenim radom koji je spadao u redovitu obavezu zubara. — Navedeni podaci su vidan dokaz da je Pierini posjedovao stručne i etičke kvalitete visoko izobraženog stručnjaka, tj. zubnog liječnika.

Istoga dana (12. travnja 1777. g.) bila je prihvaćena molba Gaetana Pierini-a, pa mu se određuje plaća od 8 dinarića (grossetti) na dan, ali se na njegovo traženje i prigovor na teške životne prilike, malu plaću i težak rad s bolničkim bolesnicima 12. svibnja 1781. godine povećava za 4 dinarića, te otad prima 12 dinarića dnevno (39, 40, 41). Uporedimo li njegovu plaću (107 dukata godišnje) s plaćom liječnika kirurga (107—350 dukata godišnje), onda vidimo da odgovara berivima slabije plaćenih kirurga (kirurg u Stonu Vincenzo Kirielejson primao je 1780. g. 12 dinarića dnevno). Možda je ta razlika postojala zbog toga što je zubno-liječnička služba bila tek osnovana i slabo razvijena, pa je Pierini vršio manje zubno-liječničkih intervencija, a više opće medicinskih. A postojala je i mogućnost da su liječnici kirurzi primali novčanu nadoknadu za lijekove koje su davali svojim pacijentima (sve se to unášalo u plaću), a što nije bio slučaj kod Pierini-a, kako se iz gornje predstave dade naslutiti. No, međutim, sasvim je sigurno da je plaća brijača u ono doba bila 2 puta manja od plaće zubara, te je brijaču *Giovanni di Mattei* na službi u dubrovačkoj bolnici 1788. godine bila određena plaća od 6 dinarića na dan (42). Budući da su liječnici pored plaće imali i besplatan stan ili nadoknadu za stanarinu od 20—30 perpera prema ondašnjim statutar-nim odredbama, po svojoj prilici je i Pierini uživao tu pogodnost, tim više što je odlukom o osnivanju dubrovačke bolnice (1540. godine) bilo utanačeno da i brijaču na službi u bolnici pripada besplatan stan u blizini bolnice. Liječnici fizički i kirurzi su bili obavezni da besplatno liječe građane i bolesnike u bolnici, a strance uz naplatu prema pogodbi ili sklopljenom ugovoru, pa su sigurno iste obaveze bile na snazi i za liječnike zubare. Također je vrijedno spomenuti da je Pierini bolničkim bolesnicima puštao krv „in qualità di barbieri“, što ni u kom slučaju ne znači da je on bio i brijač. — Iz drugog dokumenta od 17. kolovoza 1784. godine (43) saznajemo da je Pierini dobio od Vijeća umoljenih tromjesečno odsustvo s plaćom za odlazak u Italiju i produženjem 2 mjeseca zbog kontumacije (1783—84. godine harala je kuga u Dalmaciji, osobito Splitu, a u jeseni 1784. godine u Konavlima i u isto vrijeme pojavile se velike boginje u Dubrovniku, pa su zaštitne mjere bilo potšrene). — Ali već slijedeće godine Pierini-a se ne spominje kao zubara, jer je 26. veljače 1785. godine bio biran za nižeg oficira (alfiera, zastavnika) Gradske straže Dubrovnika koja je imala svoje sjedište u Loggi. Loggia i danas postoji i zove se „loža“ (44).

Obzirom na činjenicu da je Pierini službovao kroz period od oko 8 godina, predmišljamo da se zalagao u radu i isticao stručnom sposobnošću, pa mu je služba bila produžavna iz godine u godinu. Inače su se liječnici u službi Dubrovačke Republike redovito birali na 1—2 godine dana.

ZAKLJUČAK

Iz izloženog može se zaključiti da je Gaetano Pierini po svojoj prilici bio prvi profesionalni zubni liječnik u Dubrovniku, a i u Dalmaciji. U tom slučaju njegov dolazak predstavlja veliki historijsko-medicinski događaj, jer znači odvajanje zubnog liječništva od opće kirurgije i osnutak zubno-liječničke struke u Dalmaciji. Isto tako ne bi bio puki slučaj što se prvi zubni liječnik spominje u Dubrovniku već je to rezultat prisne trgovačke i kulturne povezanosti Dubrovnika s Italijom, odakle su pristizali mnogi medicinski stručnjaci, — a što je i potvrda da je Dubrovnik, prvi od dalmatinskih gradova, osnovao zubno-liječničku službu i s tim pokazao veći stupanj razvitka zdravstvene službe i viši nivo zdravstvene kulture svojih stanovnika.

Kroz čitavo jedno stoljeće nakon toga u Dalmaciji je službovao mali broj profesionalnih zubnih liječnika s diplomom: chirurgo-dentista, Zahnarzt ili chirurgien-dentiste (prema tome gdje su te diplome stjecali), a zubno-zdravstvenu službu su i nadalje vršili skoro sami kirurzi, brijači i nadriliječnici. Iz službenih izvještaja dalmatinske vlade u Zadru saznajemo da je takvo stanje potrajalo sve do kraja XIX stoljeća, otkad se broj zubnih liječnika stalno povećava u zubno-zdravstvenoj službi Dalmacije (45, 46).

Napominjem da mi nisu poznati biografski podaci o Gaetanu Pierini-u i da uz sve moje nastojanje (u Državnom arhivu Venecije i historijskim arhivima nekoliko sveučilišta Italije), nisam dosad mogao ništa doznati o njima. U klasičnom djelu o zdravstvu Dubrovnika: Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika (Jeremić, R., Tadić, J.) tek je spomenut dentista Gaetano Pierini i nakon njega *Giovanni Battista Cortesi*, također dentista u službi Dubrovačke Republike (47).

Arhivske podatke o Gaetanu Pierini-u iznosim u cjelini:

SERIJA III ARHIVA DUBROVAČKE REPUBLIKE

Acta Consilii Rogatorum

Knjiga 186

Dne 12. travnja 1777.

Folio 62v-63

La prima parte è di accettare la supplica di Gaetano Pierini letta — 19 contra 4 una non ballotata

La seconda di mò ————— (precrano)

Illustrissimi, et Eccellentissimi Signori

Avendo generalmente osservato in questa Città un' influenza d'affezioni scorbutiche, denti carciati, guasti, e corootti per mancanza d'un Chirurgo Dentista atto a curarli, ex anche la necessità d'un Professore, che sappia cavar bene, e senza incomodo i denti, ben volentieri mi fermarei qui io stesso per supplire a tutti questi bisogni anche con obbligo di accudire al Pubblico Ospedale, e di prestare tutta l'assistenza a quelli ammalati. Ma siccome i scarsi emolumenti, che ritraggo dall'esercitar privatamente la detta mia Professione, non sono sufficienti a somministrare il necessario alla mia sussistenza, così mi rivolgo alla generosità e clemenza dell'Eccellenze Vostre, supplicandole

a degnarsi assegnarmi un'annua pensione, con cui supplendo alli miei bisogni, potrei prestare tutto il servizio ad ogn'uno di questa Città. Che alla grazia etc.

La prima parte è di assegnare al predetto Pierini per suo salario grossetti otto al giorno in ordine alla predetta supplica dalla Cassa del Macello — 18 contra 5 una non ballotata

La seconda di nò — (precrano)

Knjiga 189

Dne 12. svibnja 1781.

Folio 171v-172v

La prima parte è di accettare la supplica di Gaetano Pierini dentista in quel modo, e maniera, che po si dirà — 21 contra 2 una non ballotata

La seconda di nò — (precrano)

Illustrissimi, ed Eccellentissimi Signori

Vostre Eccellenze si sono degenerate per atto d'innata loro munificenza assegnarmi il salario di grossetti otto al giorno, con che sia obbligato di servire per dentista tanto la Città, che l'Ospedale degli ammalati; ed io sempre ho procurato d'adempire il mio dovere con tutto lo studio, e l'attenzione, incaricandomi ancora l'impegno di servire l'Ospedale in qualità di Barbieri, nel qual uffizio sono ormai quattr'anni, che impiego i propri ferri nelle moltissime emissioni di sangue che giornalmente vengono ordinate, dovendo perciò incontrare qualche spesa nel ristauo, e provizione de'ferri medesimi senza percepire nessun utile, à sussidio, come possono testificarle tanto l'Illustrissimi Signori Procuratori del detto Pio luoco, quanto gli Eccellentissimi Signori Medici, e li due Capellani Reverendo Ferrich, e Reverendo Scurich, quali continuamente veggono la assiduità, e premura. Ma siccome gli utili, che ricevo dalla mia Professione sono tanto miserabili, e scarsi, che uniti al salario per quanta economia usi non possono essere bastanti al mio necessario sostentamento, così desideroso di continuare il mio impiego, e bramoso di non perdere l'onore del servizio dell'Eccellenze Vostre ricorro a'venerati loro Piedi, e nella più umile maniera le supplico a dare un compasionevole sguardo alle somme mie ristrettezze, a riflettere alla necessità della mia Professione in Paese, e soccorrermi con quanto saranno ispirate dal misericordioso Iddio, ed in quel modo, e maniera, che sembrerà il più opportuna per il miglior utile della Patria, e per il più comodo servizio del detto Ospedale, che troppo bisogno della servitù, ed attenzione di Persone, che abbino tutta la pratica; che alla grazia etc.

La prima parte è di crescere al predetto Pierini dentista in ordine alla predetta supplica il salario con grossetti 4 al giorno — 21 contra 2 una non ballotata

La seconda di nò — (precrano)

Knjiga 192

Dne 17. kolovoza 1784.

Folio 198-198v

La prima parte è di accettare la supplica di Gaetano Pierini Dentista letta, con accordarli per altri tre mesi la licenza di trattarsi in Italia, con che intanto li corra il salario — 20 contra 4

Illustrissimi, ed Eccellentissimi Signori

Siccome per effetto di loro innata munificenza degnati io sono di concedere a Gaetano Pierini Dentista al servizio di questa Eccellentissima Repubblica licenza, e salario per tre mesi, affine di affettuare un suo premuroso affare con l'andata in Italia: così accacando d'aver perduto molto tempo nel viaggio, e contumacie, ed avvicinandosi il termine di detta permissione, di nuovo implora dall'Eccellenze Vostre una proroga di mesi due, sottomettendosi intieramente a quello verrà dalla Loro generosità stabilito: promettendo di restituirsì con tutta la possibile sollicitudine, per essere pronto all'adempimento del proprio dovere, e per rendere all' Eccellenze Vostre le dovute grazie, per quello spera otenere. Quam Deus etc.

Knjiga 193

Dne 26. veljače 1785.

Folio 35v

Elezione

Dell'Alfiere in Loggia in luogo di Luigi Boileau Gaetano Pierini — 21
contra 12

IZVORI I BILJEŠKE:

- (1) *Arhiv Dubrovačke Republike*, Cons. Rogat., 186, 62v-63. — Consilium Rogatorum je „Vijeće umoljenih“, a naziva se i Senat. Kao i u Vijeću umoljenih tako i u Velikom vijeću vazda su se postavljala 2 prijedloga; prima parte (lat.: prima pars) i seconda parte (lat.: secunda pars). Kod prihvaćanja prijedloga uvijek se zapisivao rezultat glasanja, a prihvaćen prijedlog bivao je precrtan. Izraz: non ballotata znači: glas ustegnut. — (2) *Conforti, G.*: I contributi della Scuola Anatomica Padovana del'500 allo sviluppo delle conoscenze sulla embriologia e morfologia dentarie, *Acta Medicae Historiae Patavina*, vol. VI, An. Accademia 1959-60, 63-74. — *Vesalius* (1514-1564) opisuje foramen i canalis mandibulae, te zubnu pulpu. Dijeli zube na, inicizite, kanine i molare. — *Benedetti* (1455-1525) u knjizi „De anatomia“ opisuje morfološke odlike pojedinih zubi. — *Faloppia* (1523-1563) u knjizi „Observationes anatomicae“ piše o makroskopskoj histologiji zuba i embriologiji zubi i čeljusti. — (3) *Palazzi, S.*: Trattato italiano di odontostomatologia, Pavia, 1959, 10. — *Ryff* (1545) konstruira seriju instrumenata za čišćenje zubnog kamenca i pelikad za vađenje zubi. — *Paré* (1520-1590) izrađuje obturatore od zlata i srebra, rasklimane zube veže zlatnom žicom, zubne kavitete puni zlatom i srebrom. Vršì resekciju čeljusti. — *Eustachio* (1563) prvi piše anatomiju zuba i razlikuje caklinu, dentin, cement i pulpu. Direfencira mliječne od trajnih zubi. — (4) *Kranz, P.*: *Chirurgie des praktischen Zahnarztes*, H. Meusser, Leipzig, 1938, 4. — *Razes* (850-923) puni zubne kavitete mastiksom i stipsom, — *Avicenna* (980-1037) izdaje „Canon medicinae“ u kojem opisuje operaciju epulide, vađenje zubi i konzervativno liječenje zubi medikamentima, instilacijom i vaporizacijom. — *Abulquasim* (1106-1122) vrši čeljusne operacije (zečja usna), konstruira kliješta za vađenje zubi i instrumentarij za čišćenje zubnog kamenca. Klimave zube veže zlatnom žicom, a opisuje i umjetne zube izradene od kosti. — (5) *Laignel-Lavastine*: *Histoire generale de la Medicine*, Paris, 1949, T. III, 644, 645. — (6) *Babini, R.*: Ciarlatani e Dentisti, *Nuova Rassegna di Odontojatria*, 1930, fasc. VI, 384-406. — (7) *Jermić, R., Tadić, J.*: Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika, II, Beograd, 1939, 138. — (8) *Kečkemet, D.*: Stara splitska bolnica, Split, 1964, 6-7. — (9) *Orlić, Đ.*: Zdravstveni pomoćnici u srednjevjekovnom Dubrovniku, *Acta Historica Medicinae Pharmaciae Veterinae*, An. II, vol. 2, Beograd, 1962, 24. — (10) *Ferri, R.*: O zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti jugoslovenskih pomoraca od XIV-XIX

stoljeća, Acta Historica Medicinae Pharmaciae Veterinae, Anno III, vol. 1-2, Beograd, 1963, 55. — (11) *Arhiv Dubrovačke Republike*, Cons. Rogat., 44, 291', 300'. — (12) *Jorga, N.*: Notes et extraits, II, Paris, 1899. — (13) *Berić, D.*: Liječnici, apotekari i brijači autonomnog Splita, Anali Historijskog Instituta JAZU u Dubrovniku, VI-VII, Dubrovnik, 1959, 283-291. — (14) *Arhiv Dubrovačke Republike*, Cons. Min., 17, 97'-98. — Bratstvo dubr. brijača moli za odobrenje propisa: da nitko ne smije vršiti brijački zanat dok ne plati kastaldu 1 dukat, kao i da nijedan dječak ne može naukovati dok ne sklopi ugovor i ne plati bratstvu 1 dukat. — (15) *Grmek, M. D.*: Salerno i Hrvatska, Liječnički vjesnik, br. 9-10, Zagreb, 1953, 259-265. — (16) *Tartalja, H.*: Zdravstvo gradova Dalmacije u srednjem vijeku u vezi s razvojem pomorstva, Pomorski zbornik, 3, Zadar, 1965, 1011-1037. — (17) *Jeremić, R., Tadić, J.*: Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika, II, Beograd, 1939, 140. — (18) *Arhiv Dubrovačke Republike*, Cons. Rogat., 185, 93', 188'-189; Id. 192, 207, 211-212; Id. 193, 56'-57; Id. 208, 42; Id. 209, 35. — (19) *Bazala, V.*: Poviestni razvoj medicine u hrvatskim zemljama, Zagreb, 1943, 45-46. — (20) *Arhiv Dubrovačke Republike*, Cons. Rogat., 3, 294'; Id. 3, 295'. — (21) *Glesinger, L.*: Medicina kroz vjekove, Zagreb, 1954, 235-237. — (22) *Škarica, M.*: Zadarski liječnici, Radovi JAZU u Zadru, sv. II, Zagreb, 1955, 142. — (23) *Palazzi, S.*: Trattato italiano di odontostomatologia, Pavia, 1959, 11. — (24) *Sudhoff, K.*: Geschichte der Zahnheilkunde, G. Olms, Hildesheim, 1964, 186. — (25) *Godon, C.*: L'évolution de l'art dentaire, L'école dentaire, Paris, 1901, Thèse. — (26) *Jakoby, K.*: Pierre Fauchard, sein Werk und seine Bedeutung für die Entwicklung der Zahnheilkunde, Zahnärztl. Rundschau, XXIX, 1920, Nr. 50-52. — *Fauchard* u svom djelu „Le chirurgien dentiste ou Traité des dents“ (1728. g.) opisuje 103 razne zubne bolesti i veliki broj zubarskih zahvata. Puni zubne kavitate olovom, kositrom i zlatom. Ispravlja čeljusne deformitete. Konstruira klijesta i poluge za vađenje zubi i zubnih korijenova. Izrađuje proteze i obturatore. Ukazuje na fokalnu infekciju odontogenog porijekla. — (27) *Besombes, A., Dagen, G.*: Pierre Fauchard et ses contemporains, Paris, 1961, 88-89. — *Bounon* se bavi naučnom zubnom medicinom. Ukazuje na potrebu poboljšanja zubne njege kod trudnica (1741. g.) i očuvanja mliječnih zubi sve do vremena njihovog normalnog ispadanja (1743. g.) — (28) *Brauer, K.*: Zahnheilk. bei Mouton. Diss. Leipzig, 1926. — *Mouton* počinje izdavanjem prve monografije u kojoj obrađuje teme iz laboratorijske protetike (Essai d'Odontotechnie ou Diss. sur les dents artificielles), 1746. g. Tad se prvi put piše o metalnim kunicama i kukicama u parcijelnim protezama. — (29) *Köppens, H.*: Bourdet Kenntnisse u. Anweisungen in der Zahnheilkunde. Diss. Leipzig, 1925. — *Bourdet* naučno tretira pojavu čeljusnih deformiteta i iznosi vlastite metode za regulaciju (1757. g.). — (30) *Besombes, A., Dagen, G.*: Pierre Fauchard et ses contemporains, Paris, 1961, 96. — *Jourdain* piše o gnojnim upalama maksilarnog sinusa prouzrokovanim bolesnim zubima, te iznosi vlastite operative metode (1760. g.). Izraziti je kirurg, više teoretičar nego praktičar (*Guerini*). — (31) *Sudhoff, K.*: Geschichte der Zahnheilkunde, G. Olms, Hildesheim, 1964, 197. — Ljekarnik *Duchateau* s pariškim zubnim tehničarom *Guerhard*-om prvi izrađuju zubnu protezu s porculanskim zubima 1774. godine. — (32) *Sudhoff, K.*: Geschichte der Zahnheilkunde, G. Olms, Hildesheim, 1964, 198. — *Pfaff* u svom priručniku (1756. g.) opisuje vitalnu amputaciju pulpe iznad koje postavlja zlatnu foliju, a zatim puni zlatom. Pedantno izvodi ekstrakciju zuba, kao da se radi o prvoj operaciji. Za izradbu proteze upotrebljava gipsani model, što je znatno pridonio njenom stabilitetu. — (33) *Lange, H.*: *John Hunter* ... über Bau, Funktion u. Krankheiten d. Zähne. Diss. Leipzig, 1922. — *Hunter* je digao zubno-medicinsku nauku na visoki stupanj, bazira ju na studiju anatomije i fiziologije. Odatle mu genijalna misao za regulaciju nepravilno postavljenih zubi u čeljusti, jer stalan pritisak na neki zub dovodi polako do njegovog naginjanja. Preporuča punjenje zubnih korjenova sve do vrha (1771-1778. g.). — (34) *Kusel, W.*: Zahnchirurgisches bei Benjamin Bell. Diss. Leipzig, 1922. — *Benjamin Bell* naučno tretira etiologiju kariesa i pridaje značaj konstitucionalnim faktorima. U djelu „System of Surgery“ (1783-1787) opisuje svoje operative metode u oralnoj i čeljusnoj kirurgiji. — (35) *Arhiv Dubrovačke Republike*, Cons. Rogat., 186, 62v-63. — (36) *Instituto di storia della medicina nell'università di Padova*, prof. Bertolaso (pismena obavijest od 1. V 1966). — (37) *Bertolaso, B.*: Un progetto, mai attuato, di Scuola per Dentisti in Padova verso la fine del Settecento, Minerva Medica, vol. 52, N. 11, 1961, 435-438. — (38) *Arhiv Dubrovačke Republike*, Cons. Rogat., 186, 62v-63. — Naslov: „Professore“ ne znači da je Pierini bio profesor, već vršilac profesije, tj. u današnjem smislu „stručnjak“. — (39) *Arhiv Dubrovačke Republike*, Cons. Rogat., 189,

171v-172v. U redovitu dužnost državnog zubara koji je vazda bio i u službi dubr. bolnice spadalo je i puštanje krvi bolesnicima. Te su poslove inače radili brijači. Ako se za Pierini-a kaže da ih je obavljao „in qualita di barbieri“, to ne znači da je on bio i brijač. — (40) *Rešetar, M.*: Dubrovačka numizmatika, I dio, Sremski Karlovci, 1924, 67-69. — (41) *Vinaver, V.*: Kursevi moneta u Dubrovniku 18 veka, Anali Historijskog Instituta JAZU u Dubrovniku, Dubrovnik, VIII-IX, 1960-61, 481-498. — (42) *Arhiv Dubrovačke Republike*, Cons. Rogat., 195, 180-181. — (43) *Arhiv Dubrovačke Republike*, Cons. Rogat., 192, 198-198v. — (44) *Arhiv Dubrovačke Republike*, Cons. Rogat., 193, 35v. — (45) *Shematismo dell' I. R. Governo della Dalmazia per l'anno 1824-1843*, Zara. — (46) *Manuale provinciale della Dalmazia per l'anno 1844-1886*, Zara. — (47) *Jeremić, R., Tadić, J.*: Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika, II, Beograd, 1939, 83-84. — Cons. Rogat., 192, 198': 193, 35': 195, 180'.

ON THE OCCASION OF GAETAN PIERINI'S APPOINTMENT AS THE DENTIST OF THE REPUBLIC OF DUBROVNIK IN 1777

Šime KORDIĆ

The Archives in Dubrovnik preserved the original minutes of Gaetano Pierini's appointment as the dentist of the Republic of Dubrovnik on the 12th of April 1777. In these minutes the word dentist was for the first time mentioned in Dubrovnik, and probably in Dalmatia too, so it could be assumed that Pierini was the first educated dentist, skilled in dental surgery, in all our Dalmatian region.

Material prosperity of Dubrovnik and his close commercial and cultural relations with the Mediterranean countries conditioned the coming of many medical experts, especially from Italy, to satisfy the needs of the health service for staff in Dubrovnik. Thus Pierini came to Dubrovnik as well.

His appointment confirms that Dubrovnik was the first of Dalmatian cities to establish dental and medical service, showing in this way the higher level of health service development and health culture of his inhabitants.

(Rukopis primljen 28. 6. 1966.)